Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (šiesta komora)

z 9. októbra 2025*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Sociálna politika – Smernica 2003/88/ES – Organizácia pracovného času – Článok 2 bod 1 – Pojem ‚pracovný čas‘ – Práce na zlepšení chránených prírodných oblastí – Čas presunu pracovníkov medzi určeným miestom odchodu a prírodnými oblasťami – Zahrnutie tohto času presunu do pracovného času týchto pracovníkov“

Vo veci C-110/24,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (Vyšší súd autonómneho spoločenstva Valencia, Španielsko) z 24. januára 2024 a doručený Súdnemu dvoru 9. februára 2024, ktorý súvisí s konaním:

Sindicat de Treballadores i Treballadors de les Administracions i els Serveis Públics (STAS-IV)

proti

Valenciana d’Estratègies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental SA (VAERSA),

za účasti:

Comissions Obreres del País Valencià (CCOO-PV),

Confederació General del Treball del País Valencià i Múrcia – (CGT-PV),

Unión General de Trabajadores del País Valenciano – (UGT-PV),

Sindicato Intercomarcal de Trabajadores de Castellón (SIT),

Unión Sindical Obrera de la Comunidad Valenciana (USO),

Colectivo de Personal Administrativo y Técnico de VAERSA (CPAT VAERSA),

SÚDNY DVOR (šiesta komora),

v zložení: predsedníčka šiestej komory I. Ziemele (spravodajkyňa), sudcovia A. Kumin a S. Gervasoni,

* Jazyk konania: španielčina.

generálny advokát: J. Richard de la Tour,

tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

– Valenciana d'Estratègies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental SA (VAERSA), v zastúpení: T. Lleó Alonso a I. Sánchez Lázaro, letradas,

– Comissions Obreres del País Valencià (CCOO-PV), v zastúpení: A. M. García Mateu, abogada,

– španielska vláda, v zastúpení: M. Morales Puerta, splnomocnená zástupkyňa,

– Európska komisia, v zastúpení: I. Galindo Martín a D. Recchia, splnomocnené zástupkyne,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálneho advokáta, že vec bude prejednaná bez jeho návrhov,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času (Ú. v. EÚ L 299, 2003, s. 9; Mim. vyd. 05/004, s. 381).

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi Sindicat de Treballadores i Treballadors de les Administracions i els Serveis Públics (STAS-IV) a Valenciana d'Estratègies i Recursos per a la Sostenibilitat Ambiental SA (VAERSA) vo veci zahrnutia času presunu pracovníkov v oblasti biodiverzity na začiatku a na konci ich pracovného dňa do pracovného času týchto pracovníkov.

Právny rámec

Právo Únie

3 Článok 1 smernice 2003/88, nazvaný „Účel a rozsah pôsobnosti", stanovuje:

„1. Táto smernica ustanovuje minimálne požiadavky na bezpečnosť a ochranu zdravia pre organizáciu pracovného času.

2. Táto smernica sa vzťahuje na:

a) minimálne doby denného odpočinku, týždenného odpočinku a ročnej dovolenky, prestávky v práci a na maximálny týždenný pracovný čas a

b) určité aspekty nočnej práce, práce na zmeny a rozvrhnutie práce.

3. Táto smernica sa vzťahuje na všetky odvetvia činností, verejné a súkromné, v zmysle článku 2 smernice [Rady 89/391/EHS z 12. júna 1989 o zavádzaní opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov pri práci (Ú. v. ES L 183, 1989, s. 1; Mim. vyd. 05/001, s. 349)] bez toho, aby boli dotknuté články 14, 17, 18 a 19 tejto smernice.

…“

4 Článok 2 tejto smernice s názvom „Definície“ v bodoch 1 a 2 stanovuje:

„Na účely tejto smernice platia tieto definície:

1. ‚pracovný čas‘ je akýkoľvek čas, počas ktorého pracovník pracuje podľa pokynov zamestnávateľa a vykonáva svoju činnosť alebo povinnosti v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi a/alebo praxou;

2. ‚čas odpočinku‘ je akýkoľvek čas, ktorý nie je pracovným časom.“

Španielske právo

5 Ley del Estatuto de los Trabajadores (Zákonník práce) v znení Real Decreto legislativo 2/2015, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores (kráľovský legislatívny dekrét č. 2/2015, ktorým sa schválilo prepracované znenie Zákonníka práce) z 23. októbra 2015 (BOE č. 255 z 24. októbra 2015, s. 100224) v článku 34, nazvanom „Pracovný čas“, v odsekoch 1, 3 a 5 stanovuje:

„1. Dĺžka pracovného času vyplýva z ustanovení kolektívnych zmlúv alebo individuálnych pracovných zmlúv.

Maximálny riadny týždenný pracovný čas je 40 hodín skutočne vykonanej práce vypočítanej z ročného priemeru.

…

3. Od ukončenia jednej pracovnej zmeny do začiatku nasledujúcej pracovnej zmeny musí uplynúť aspoň dvanásť hodín.

Počet skutočne odpracovaných riadnych pracovných hodín nemôže prekročiť deväť hodín denne, pokiaľ kolektívna zmluva alebo, ak neexistuje, dohoda uzatvorená medzi podnikom a zástupcami pracovníkov nestanoví iný rozvrh denného pracovného času; stanovený odpočinok medzi pracovnými zmenami treba v každom prípade dodržiavať.

…

5. Pracovný čas sa vypočíta tak, aby sa pracovník tak na začiatku, ako aj na konci dennej pracovnej zmeny nachádzal na svojom pracovisku.“

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

6 VAERSA, akciová spoločnosť, ktorej väčšinovým vlastníkom je Generalitat Valenciana (regionálna vláda Valencie, Španielsko), je verejnoprávny podnik poverený vykonávaním verejných investícií určených na zlepšenie prírodných oblastí európskej ekologickej sústavy Natura 2000. Na tento účel VAERSA pôsobí v prírodných oblastiach nachádzajúcich sa na celom geografickom území autonómneho spoločenstva Valencia prostredníctvom pätnástich brigád, z ktorých každá sa skladá zo štyroch osôb, ktorých činnosť je rozdelená do vopred určených geografických oblastí, konkrétne do šiestich brigád v Provincia Valencia (provincia Valencia, Španielsko), štyroch brigád v Provincia Alicante (provincia Alicante, Španielsko) a piatich brigád v Provincia Castellón (provincia Castellón, Španielsko).

7 Pracovníci v oblasti biodiverzity pridelení k týmto brigádam pod názvom „pracovníci sústavy Natura 2000“ poskytujú svoje služby v prírodných mikrorezerváciách. Na to, aby títo pracovníci mohli do nich cestovať, disponujú vozidlami patriacimi spoločnosti VAERSA, prostredníctvom ktorých sa prepravujú z miesta odchodu, tzv. „základne“. „Základne“ sú pre každú brigádu pevne stanovené miesta v referenčnom meste v rámci prírodnej oblasti, v ktorej pracovníci vykonávajú svoje povinnosti.

8 VAERSA má tiež vedúcich pracovníkov na provinčnej úrovni. Každý mesiac sú vedúci pracovníci prostredníctvom správy odoslanej cez online komunikačnú aplikáciu WhatsApp informovaní o mesačných rozpisoch rozdelených podľa provincií, brigád a konkrétnych pracovných dní, v ktorých sa uvádza presné umiestnenie miesta výkonu práce, práce, ktoré majú jednotlivé brigády uskutočniť, a ďalšie technické aspekty.

9 Dotknutí pracovníci sa vlastnými prostriedkami prepravujú zo svojho bydliska do základne, kde musia byť o 8.00 hod. Po príchode do základne im VAERSA dá k dispozícii vozidlo, v ktorom sa nachádza materiál potrebný na vykonanie prác. Od základne cestujú týmto vozidlom, ktoré vedie pracovník spoločnosti VAERSA na dotknuté miesto výkonu práce. O 15.00 hod. sa práce na tomto mieste zastavia a pracovníci sa uvedeným vozidlom vrátia späť na základňu. Zo základne sa vrátia do svojho bydliska vlastnými prostriedkami.

10 Hoci individuálne pracovné zmluvy pracovníkov v oblasti biodiverzity stanovujú, že čas presunu venovaný ceste zo základne do miesta výkonu práce, ktorým je dotknutá mikrorezervácia, a späť, sa nepovažuje za skutočný pracovný čas, VAERSA v praxi počíta ako skutočný pracovný čas každodenný čas presunu týchto pracovníkov od základne do tohto miesta výkonu práce. Naproti tomu táto spoločnosť nezapočítava spiatočnú cestu uskutočnenú medzi uvedeným miestom výkonu práce a základňou na konci pracovného dňa.

11 Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (Vyšší súd autonómneho spoločenstva Valencia, Španielsko), na ktorý STAS-IV podala kolektívnu žalobu proti VAERSA, a ktorý je vnútroštátnym súdom, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, uvádza, že účastníci konania vo veci samej nespochybňujú skutkový stav, ktorý je základom tohto sporu. Podľa tohto súdu však v podstate vzniká otázka, či sa má čas, ktorý pracovníci v oblasti biodiverzity potrebujú na návrat z mikrorezervácie, v ktorej vykonávajú dotknuté práce, na základňu stanovenú spoločnosťou VAERSA, započítať ako „pracovný čas“ v zmysle článku 2 bodu 1 smernice 2003/88.

12 Vnútroštátny súd uvádza, že na základe rozsudku z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (C-266/14, EU:C:2015:578), Tribunal Supremo (Najvyšší súd, Španielsko) vo svojom rozsudku č. 605/2020 zo 7. júla 2020, konštatoval, že pokiaľ ide o podnik poskytujúci služby inštalácie, údržby a opravy výťahov, čas presunu dotknutých pracovníkov z ich bydliska do bydliska zákazníkov sa musí považovať za pracovný čas. Tento súd to totiž odôvodňuje tým, že „ak je presun do bydliska zákazníka nevyhnutný pre výkon činnosti podniku, ktorý by nemohol inštalovať výťahy, vykonávať ich údržbu alebo opravu, ak by sa jeho pracovníci spolu s potrebným materiálom a náradím nepremiestnili do bydliska zákazníkov, s následným odrazením sa týchto služieb vo fakturácii, je zrejmé, že tieto presuny sa musia považovať za pracovný čas“.

13 Rozsudok Tribunal Supremo (Najvyšší súd) č. 617/2021 z 9. júna 2021 o presunoch pracovníkov vykonávajúcich práce spojené s obsluhou priemyselných strojov je v rovnakom duchu.

14 Vnútroštátny súd však poukazuje na rozdiely v judikatúre Tribunal Supremo (Najvyšší súd). Svojím rozsudkom č. 784/2019 z 19. novembra 2019 totiž Tribunal Supremo (Najvyšší súd) odmietol považovať za pracovný čas čas presunu hasičov na letisku medzi servisnou technickou budovou, v ktorej pracujú, ak sa nezúčastňujú na intervencii, a miestom, kde sa striedali s kolegami. Tribunal Supremo (Najvyšší súd) odôvodnil toto stanovisko tým, že zastáva názor, že „počas času stráveného cestou z technického bloku do parku záchranárskych a hasičských služieb [dotknutí pracovníci] v skutočnosti nepracujú podľa pokynov zamestnávateľa, ale vykonávajú prípravnú úlohu, ktorá je analogická s cestou z podnikovej šatne na pracovisko. Skutočnosť, že z bezpečnostných dôvodov je potrebné najprv vstúpiť do technického bloku a použiť magnetickú prístupovú kartu, neznamená, že začal plynúť pracovný čas. Pracovník medzitým nemusí vykonávať žiadne osobné úlohy, ani nemôže byť poverený žiadnou úlohou, pretože sa nachádza mimo rámca svojej produktívnej činnosti“.

15 Okrem toho vnútroštátny súd uviedol, že v minulosti sám dospel k protichodným riešeniam v dvoch veciach, ktoré sa týkali individuálnych žalôb podaných dvoma pracovníkmi v oblasti biodiverzity proti spoločnosti VAERSA vo veci zohľadnenia ich presunov medzi základňou a dotknutými mikrorezerváciami, hoci v rámci prejednávania týchto vecí vychádzal z tej istej judikatúry Súdneho dvora.

16 V rozsudku č. 2696/2021 z 21. septembra 2021 tak vnútroštátny súd odmietol považovať presuny pracovníkov medzi základňou a dotknutými mikrorezerváciami za pracovný čas z dôvodu, že počas týchto presunov títo pracovníci nepracovali podľa pokynov svojho zamestnávateľa ani nemohli vykonávať svoje povinnosti. Naopak, v rozsudku č. 3555/2021 z 3. decembra 2021 tento súd konštatoval, že uvedené presuny predstavujú pracovný čas.

17 V tejto súvislosti pochybnosti vnútroštátneho súdu, pokiaľ ide o otázku, či takéto presuny predstavujú pracovný čas v zmysle článku 2 bodu 1 smernice 2003/88, vyplývajú zo skutočnosti, že hoci je pravda, že počas presunu z dotknutého miesta výkonu práce na základňu pracovníci v oblasti biodiverzity nevykonávajú svoje povinnosti, nemôžu voľne disponovať svojím časom, pretože toto premiestnenie sa povinne uskutočňuje vo vozidle patriacom ich zamestnávateľovi vo vopred stanovenom čase a podľa časového harmonogramu stanoveného týmto zamestnávateľom.

18 Za týchto podmienok Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad Valenciana (Vyšší súd autonómneho spoločenstva Valencia) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Má sa článok 2 smernice [2003/88] vykladať v tom zmysle, že čas, ktorý pracovníci strávia presunmi služobným vozidlom na začiatku a na konci pracovného dňa zo základne do mikrorezervácie alebo miesta výkonu práce, kde vykonávajú svoje povinnosti, a odtiaľ na základňu, predstavuje ‚pracovný čas' podľa definície tohto pojmu uvedenej v článku 2 [tejto] smernice?"

O prejudiciálnej otázke

19 Svojou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 2 bod 1 smernice 2003/88 vykladať v tom zmysle, že čas venovaný dopravným presunom, ktoré sú pracovníci povinní vykonať spoločne v čase definovanom ich zamestnávateľom a vozidlom patriacim tomuto zamestnávateľovi, aby sa dostavili z konkrétneho miesta určeného týmto zamestnávateľom na miesto, kde sa vykonáva charakteristické plnenie stanovené v pracovnej zmluve uzavretej medzi týmito pracovníkmi a uvedeným zamestnávateľom, vrátane cesty späť, sa má považovať za „pracovný čas" v zmysle tohto ustanovenia.

20 Pokiaľ ide o znenie článku 2 bodu 1 smernice 2003/88, toto ustanovenie definuje pojem „pracovný čas" ako „akýkoľvek čas, počas ktorého pracovník pracuje podľa pokynov zamestnávateľa a vykonáva svoju činnosť alebo povinnosti". Naopak, v článku 2 bode 2 tejto smernice je pojem „čas odpočinku" definovaný ako „akýkoľvek čas, ktorý nie je pracovným časom".

21 Súdny dvor okrem toho rozhodol, že smernica 2003/88 nestanovuje prechodnú kategóriu medzi pracovným časom a časom odpočinku, keďže tieto dve kategórie sa navzájom vylučujú (pozri v tomto zmysle rozsudok z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, body 25 a 26, ako aj citovanú judikatúru).

22 V tejto súvislosti z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že pojmy „pracovný čas" a „čas odpočinku" v zmysle smernice 2003/88 sú pojmami práva Únie, ktoré treba definovať podľa objektívnych vlastností s odkazom na systém a účel tejto smernice, ktorým je stanoviť minimálne požiadavky zamerané na zlepšenie životných a pracovných podmienok pracovníkov. Iba takýto autonómny výklad totiž zaručí uvedenej smernici plnú účinnosť, ako aj jednotné uplatňovanie týchto pojmov vo všetkých členských štátoch (rozsudok z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, bod 27 a citovaná judikatúra).

23 Treba napokon pripomenúť, že článok 2 tejto istej smernice sa nenachádza medzi jej ustanoveniami, od ktorých sa možno odchýliť (rozsudok z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, bod 28 a citovaná judikatúra).

24 S cieľom odpovedať na položenú otázku treba teda preskúmať, či v situácii, o akú ide vo veci samej, sú alebo nie sú splnené základné prvky pojmu „pracovný čas" pripomenuté v bode 20 tohto rozsudku, pokiaľ ide o čas presunu pracovníkov vozidlom patriacim ich zamestnávateľovi medzi ním stanoveným miestom odchodu a prírodnými oblasťami, v ktorých títo pracovníci vykonávajú svoje povinnosti, a teda či sa má tento čas považovať za „pracovný čas" v zmysle článku 2 bodu 1 smernice 2003/88.

25 Pokiaľ ide o prvý základný prvok pojmu „pracovný čas“, podľa ktorého pracovník musí vykonávať svoje činnosti alebo povinnosti, Súdny dvor už rozhodol, že pracovníkov treba považovať za pracovníkov, ktorí vykonávajú svoje činnosti alebo svoje povinnosti počas ich času presunu medzi ich bydliskom a miestom ich klientov, keďže takéto presuny sú nevyhnutným nástrojom na výkon technických plnení týchto pracovníkov u ich klientov. Za týchto podmienok treba pracovníkov v takejto situácii považovať za pracovníkov, ktorí vykonávajú počas tohto presunu svoje činnosti alebo svoje povinnosti (pozri v tomto zmysle rozsudok z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, body 32 a 34).

26 V prejednávanej veci zo spisu, ktorý má Súdny dvor k dispozícii, vyplýva, že dotknutí pracovníci vykonávajú svoje úlohy v prírodných oblastiach nachádzajúcich sa na celom území autonómneho spoločenstva Valencia, presnejšie v rôznych prírodných mikrorezerváciách. Necestujú priamo zo svojho bydliska na miesto výkonu práce, ktoré im je pridelené, ale musia sa v určenom čase dostať do miesta odchodu určeného spoločnosťou VAERSA. Od tohto miesta odchodu nazývaného „základňa“ sa musia spolu s ostatnými členmi ich tímu premiestniť vozidlom patriacim spoločnosti VAERSA, ktoré vedie zamestnanec tejto spoločnosti a ktoré prepravuje tiež materiál potrebný na vykonanie dotknutých prác. Po skončení práce sa títo pracovníci vrátia týmto vozidlom z tohto miesta výkonu práce až do základne, z ktorej sa dostavia do ich miesta bydliska vlastnými prostriedkami. Okrem toho z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že určení vedúci pracovníci sú každý mesiac informovaní najmä o presnom umiestnení uvedeného miesta výkonu práce.

27 S výhradou overení prislúchajúcich vnútroštátnemu súdu z toho vyplýva, že podmienky týkajúce sa presunu dotknutých pracovníkov v oblasti biodiverzity stanovuje ich zamestnávateľ, ktorý určí najmä dopravný prostriedok použitý na tento presun, miesto odchodu a návratu, čas odchodu, ako aj cieľové miesto, teda miesto výkonu práce. V dôsledku toho títo pracovníci nemajú stále a obvyklé pracovisko. Musia sa nevyhnutne presúvať s cieľom poskytnúť plnenia stanovené v pracovnej zmluve uzavretej so zamestnávateľom, pričom musia rešpektovať spôsoby presunu, ktoré mu tento zamestnávateľ stanovil.

28 Za týchto podmienok treba takéto presuny považovať za neoddeliteľne spojené s ich postavením pracovníka v oblasti biodiverzity, a teda neoddeliteľne spojené s výkonom ich činnosti. V dôsledku toho sa pracovníci nachádzajúci sa v situácii, o akú ide vo veci samej, musia považovať za pracovníkov, ktorí vykonávajú svoje činnosti alebo svoje povinnosti počas presunu, na začiatku a na konci pracovného dňa, z miesta určeného ich zamestnávateľom do miesta výkonu práce, kde vykonávajú svoje povinnosti, a z neho naspäť na miesto určené zamestnávateľom.

29 Pokiaľ ide o druhý základný prvok pojmu „pracovný čas“ v zmysle článku 2 bodu 1 smernice 2003/88, podľa ktorého v tomto čase pracovník pracuje podľa pokynov zamestnávateľa, Súdny dvor rozhodol, že určujúcim faktorom je skutočnosť, že pracovník je povinný byť fyzicky prítomný na mieste určenom zamestnávateľom a pracovať podľa jeho pokynov, aby mohol v prípade potreby okamžite poskytnúť príslušné plnenia (rozsudok z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, bod 35 a citovaná judikatúra).

30 Na to, aby sa mohlo na pracovníka prihliadať tak, že pracuje podľa pokynov zamestnávateľa, sa musí tento pracovník nachádzať v situácii, v ktorej je právne povinný riadiť sa pokynmi svojho zamestnávateľa a vykonávať pre neho svoju činnosť (rozsudok z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, bod 36).

31 Z judikatúry Súdneho dvora však vyplýva, že možnosť pracovníkov organizovať si svoj čas bez vážnych prekážok a venovať sa svojim vlastným záujmom, je skutočnosť takej povahy, ktorá preukazuje, že posudzovaný čas nepredstavuje pracovný čas v zmysle smernice 2003/88 (rozsudok z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, bod 37 a citovaná judikatúra).

32 V prejednávanej veci z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že počas presunov zo základne do miesta, kde sa poskytuje charakteristické plnenie stanovené v dotknutej pracovnej zmluve, a naopak z tohto miesta až po základňu, sú dotknutí pracovníci povinní riadiť sa pokynmi svojho zamestnávateľa. Práve tento zamestnávateľ totiž nariadi svojim zamestnancom, aby sa nachádzali na mieste, ktoré určuje uvedený zamestnávateľ, v stanovenej hodine, aby sa spolu dostavili vozidlom patriacim tomu istému zamestnávateľovi, riadeného pracovníkom tohto zamestnávateľa, až na uvedené miesto výkonu práce.

33 S výhradou overenia, ktoré prináleží vykonať vnútroštátnemu súdu, treba teda uviesť, že počas potrebného trvania presunu, ktorý väčšinou nie je možné skrátiť, nemajú dotknutí pracovníci možnosť voľne disponovať svojím časom a venovať sa svojim vlastným záujmom, takže sú preto k dispozícii svojim zamestnávateľom (pozri v tomto zmysle rozsudok z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, bod 39).

34 V dôsledku toho počas uvedených presunov treba týchto pracovníkov považovať za osoby, ktoré pracujú podľa pokynov svojho zamestnávateľa, takže druhý základný prvok pojmu „pracovný čas“ v zmysle článku 2 bodu 1 smernice 2003/88 je v prejednávanej veci splnený.

35 Napokon, pokiaľ ide o tretí základný prvok tohto pojmu, podľa ktorého pracovník musí počas posudzovaného obdobia pracovať, Súdny dvor uviedol, že ak pracovník, ktorý už nemá stále pracovisko, vykonáva svoje povinnosti počas presunu, ktorý vykonáva smerom ku klientovi alebo od neho, tento pracovník sa musí tiež považovať za pracovníka, ktorý počas tohto presunu pracuje. Keďže sú totiž presuny neoddeliteľnou súčasťou postavenia pracovníka, ktorý nemá stále alebo obvyklé pracovisko, miesto výkonu práce týchto pracovníkov nemôže byť obmedzené na miesta fyzickej prítomnosti týchto pracovníkov u klientov ich zamestnávateľa (rozsudok z 10. septembra 2015, Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, bod 43).

36 V prejednávanej veci s výhradou overení prislúchajúcich vnútroštátnemu súdu a ako vyplýva z bodov 27 a 28 tohto rozsudku, dotknutí pracovníci sa musia počas presunu, ktorý vykonávajú zo základne na dotknuté miesto výkonu práce, ako aj z miesta výkonu práce na základňu, považovať za pracovníkov, ktorí nemajú stále pracovisko a vykonávajú svoje pracovné činnosti alebo povinnosti.

37 Z vyššie uvedeného vyplýva, že počas týchto presunov treba týchto pracovníkov považovať za pracovníkov v práci, takže tretí základný prvok pojmu „pracovný čas“ v zmysle článku 2 bodu 1 smernice 2003/88 je v prejednávanej veci tiež splnený.

38 Vzhľadom na vyššie uvedené treba na položenú prejudiciálnu otázku odpovedať tak, že článok 2 bod 1 smernice 2003/88 sa má vykladať v tom zmysle, že čas venovaný dopravným presunom, ktoré sú pracovníci povinní vykonať spoločne v čase definovanom ich zamestnávateľom a vozidlom patriacim tomuto zamestnávateľovi, aby sa dostavili z konkrétneho miesta určeného

týmto zamestnávateľom na miesto, kde sa vykonáva charakteristické plnenie stanovené v pracovnej zmluve uzavretej medzi týmito pracovníkmi a uvedeným zamestnávateľom, vrátane cesty späť, sa má považovať za „pracovný čas“ v zmysle tohto ustanovenia.

O trovách

39 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (šiesta komora) rozhodol takto:

Článok 2 bod 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2003/88/ES zo 4. novembra 2003 o niektorých aspektoch organizácie pracovného času

sa má vykladať v tom zmysle, že:

čas venovaný dopravným presunom, ktoré sú pracovníci povinní vykonať spoločne v čase definovanom ich zamestnávateľom a vozidlom patriacim tomuto zamestnávateľovi, aby sa dostavili z konkrétneho miesta určeného týmto zamestnávateľom na miesto, kde sa vykonáva charakteristické plnenie stanovené v pracovnej zmluve uzavretej medzi týmito pracovníkmi a uvedeným zamestnávateľom, vrátane cesty späť, sa má považovať za „pracovný čas“ v zmysle tohto ustanovenia.

Podpisy